

LES LLETRES

Monòleg en un acte.

(Basat lliurement en una escena d'una pel·lícula protagonitzada per Juanito Valderrama).

A Alma

ACTOR: He vingut en un núvol. Els carrers del poble estaven enfosquits, i era precisament el núvol que els enfosquia, diguem-li núvol o tal vegada broma o boira, allà baix només es veien tons negres o grisos mentre em portava pels pendents del petit poble fins arribar ací, a les portes d'aquest bar, el bar! Com es diu? No veig a la façana cap cartell amb el seu nom, podríem anomenar-lo «el bar on s'aturen els núvols»... Al meu costat hi havia un diamant que flotava en l'aire com una ploma de vidre, un diamant en suspensió, jo el veia en el núvol o des del núvol, era el meu company de viatge, ¿t'imagines un diamant suspès en l'aire? ¿Te l'imagines?... Ja sóc a dins del bar, no vull tocar res, ni que ningú em veja, només vull seure en silenci. La barra és buida, perfecte. Prendré un dels tamborets d'aquell racó. Sortosament, estan lliures... A l'altra banda del bar hi ha gent, m'arriben amb claredat les seues veus, en deuen ser molts a jutjar pel soroll que fan. Vist des d'ací sembla un petit saló de jocs on els homes es reuneixen per jugar a les cartes i xerrar, res d'estrany en un petit poble agrícola com aquest. Vull mirar-los. *(Pausa.)* S'apropa a mi el cambrer, em somriu. No voldria moure'm ni haver de parlar però pense que és millor contestar a les seues preguntes i demanar qualsevol cosa encara que no em vinga de gust prendre res. *(L'ACTOR interactua amb l'imaginari cambrer).* Ací està el got al costat de la botella i un petit plat de quelcom que acompanya la beguda; ¿què són? No ho sé. *(Pausa.)* Al local hi ha quatre finestres summament brutes, a través d'elles no es veu el dia de núvols que ha nascut allà fora, ni es veurà tampoc la seua dissolució entre fums grisos o vapors. Veig també cortines ennegrides i reixes negres. Res de tot això m'evadeix del meu silenci. Els homes continuen amb els jocs. Voldria estar més a prop per veure millor aquelles mans tosques agarrant la fitxa del dòmino o barallant les cartes però en realitat preferisc romandre lluny, romandre assegut en aquesta barra i no tocar-los, seguir quiet, seguir-los amb la mirada... Si el meu germà bessó estiguera ací! Sí, tinc un germà bessó idèntic a mi! Ell no es quedaria assegut. No! S'aproparia als homes del bar, s'introduiria en les seues converses, al cap d'una estona seria un més entre ells, sí, entraria

en contacte amb els homes. Me l'imagino com si el vegeu davant meu ara mateix, movent-se entre les taules com si hagués viscut al poble tota la vida i els coneguera a tots un per un. El meu germà bessó ho faria així, ja ho crec, no es conformaria amb veure el paisatge, voldria formar part ell mateix del paisatge, com una fotografia que poguera travessar-se amb els dits... Jo romanc ací, a uns metres. Observe els homes sense tocar-los, sense que em toquen... Són gent senzilla, llauradors, vénen potser d'una jornada de sol a sol, han tallat el blat amb la falç, han carregat al llom immensos sacs de pinso o gra. Somriuen, parlen en veu alta. Hi ha dentadures negres i altres més blanques, hi veig una indumentària comuna: pantalons de pana, camises apedaçades, boines negres que reposen en la taula al costat dels gots o en els pics de les cadires. Els homes s'amunteguen. No ocupen de manera lògica l'àmplia superfície del local, no se situen en llocs equidistants, prefereixen estar units en un reduït espai al voltant de les taules. Per què ho fan? No ho entenc. Són allà a aquestes hores de la tarda tal com les marca el temps, són els presents, els d'ara mateix, els que estan ací en front meu, són, ¿com dir-ho? Són els jutges d'un país sense fronteres. ¿Per què no? Els jutges d'un país imaginari que no té fronteres... No, de cap manera, no ho són pas. Mira'ls!... Al fons hi ha una paret amb una vella pissarra negra. També hi veig un armariet amb trossos de guix i un esborrador. No hi ha res escrit a la pissarra, com a molt els trets semiesborrats d'anteriors paraules, esborralls de guix blanc sobre un fons negre i envellit... Els homes juguen animadament però també, així m'ho sembla, són homes que esperen... El cambrer em mira, sé que no li he de tornar la mirada. Potser vol que demane alguna altra cosa però encara és prompte, li caldrà esperar una mica... Ja no hi és, ha marxat a servir les taules... La tarda avança sense que ningú pare atenció a la pissarra i al que l'envolta, em pregunte què funció té aquell mapa o aquell mural de cartró que mostra les lletres de l'alfabet i per què hi són. Els homes juguen sense pausa, res els pertorba... Puc percebre amb nitidesa la flaire campestre, l'alé de les terres que ells duen a sobre. Mireu-los! Són gent de camp! Amb quina força alcen el braç i es desafien els uns als altres entre rialles i fortes palmellades a l'esquena! Prenen ràpids glops del petit got! Àgils glops!... Atents! Silenci... De l'altre costat del bar arriba un soroll, algú fa saltar amb vigor la cortina de la porta i apareix davant nostre un curiós personatge... Camina amb rapidesa, es dirigeix directament cap a on són els jugadors de cartes i aquests el reben entre rialles... ¡Buenas tardes, chicos! ¿Cómo estáis? Perdonad que haya llegado un poco tarde, ha sido culpa de las lluvias, mi pequeña burrita no podía apenas avanzar entre los charcos... ¡Hola, Pedro! ¡Hola, Damián! Me alegra veros. ¿Habéis traído los lápices? Muy bien. ¿Y las libretas? ¡Venga! Empecemos la clase antes de que la noche venza en su combate con el día. ¡Uy! ¡Qué sucia está la pizarra! Esperad un momento que la borre... Qui és aquest home? És d'estatura baixa i porta unes estranyes vestidures negres, una mena de faldó o guardapols. Es mou amb agilitat, somrient tot el temps i parlant amb dolçor... En el rostre d'aquells pobletans hi ha reaccions diverses. Alguns es riuen en veu baixa i comparteixen mirades burlesques. La majoria sembla no fer gaire cas del nouvingut i continuen amb les fitxes del dòmino i els jocs d'envit. L'home de negre es mou destrament entre les taules repartint llibretes i llapisseres entre els camperols. Alguns d'ells segueixen jugant com autòmats però d'altres detenen les partides i escolten el petit home de negre. Cada cop són més les partides que cessen o queden interrompudes... Minva l'anterior remor i es transforma en un feble murmuri... Jo seguisc a la barra deserta observant l'escena, immòbil en el tamboret, aliè a qui em puga dirigir la paraula o tan sols mirar-me... Els pobletans agarren amb dificultat els llapis i semblen no saber molt bé què fer amb ells, tracen amb lentitud el que deuen ser els contorns de lletres i números. No hi ha dubte, aquells homes d'edat variada i pell bruna són analfabets, l'home de negre n'és el

mestre. Per què ací? Per què fan la classe d'alfabetització en aquest centre de reunió i esbarjo i no en una escola? Impossibile esbrinar-ho per a algú que no desitja preguntar sinó passar desapercebut. La lliçó d'avui comença i jo sóc ací per observar-la... Vamos a ver, ¡abrid las libretas! ¿Por dónde íbamos? Sí, la letra "b"... repetimos... ¡La "b" con la "a"!... ¡"Ba"! Muy bien. (*L'ACTOR continua amb la lliçó: ba, be, bi, bo, bu, etc.; escriu les paraules en la pissarra*). ¡Muy bien! Id escribiendo... Cuidado, no te salgas de la raya, así... El puntito sobre la "i", muy bien, Isidoro. (*L'ACTOR es dirigeix a la pissarra, on escriu el següent: NI-CO-LA-SA*). Mirad lo que he escrito en la pizarra. ¿Qué pone ahí? Difícil, ¿no? Venga... La "n" con la "i", ¡"ni"! (*Així successivament, fins completar les síl·labes*). ¡Ni-co-la-sa!... ¿Conocéís la canción? ¿No? Pues la vamos a escuchar. Trata de un joven pastorcillo que tenía una novia muy guapa llamada Nicolasa. Está triste, porque se ha tenido que ir muy lejos con el rebaño y estará mucho tiempo sin ver a su moza. ¡Qué pena!, ¿no? Esta es su canción. Escuchad.

Nicolasa, no me olvides,
Nicolasa, yo te quiero,
que lo sepa todo el mundo,
que lo sepa el mundo entero.

Y aunque muy lejos estés,
yo de ti nunca me olvido,
porque ya que sé escribir,
esta cartita te escribo... y dice así:

La "n" con la "i", ¡"Ni"!
La "c" con la "o", ¡"Co"!
La "l" con la "a", ¡"La"!
La "s" con la "a", ¡"Sa"!

¡Venga, ahora todos!

(*L'ACTOR repeteix la tornada, acompanyant-la amb gestos cada vegada més vivaços i ridículs.*)

¡Nicolasa, Nicolasa!
Yo de ti nunca me olvido,
Porque ya que sé escribir,
Esta cartita te escribo.

(*Pausa. L'ACTOR torna a la barra. Llarga pausa.*)

Els homes se'l miren divertits i una mica enlluernats alhora. Dels rostres ennegrits dels analfabets sorgeix un dolç somriure i algun gest de burla aïllat i còmplice. Al meu germà bessó li hauria agradat l'escena, sens dubte s'hauria unit a ells, seria un més entre els camperols cantant la cançó de les lletres amb el seu somriure, alçant els braços amb els braços dels altres, tots units, movent-se a l'uníson en un vaivé musical... Així faria el meu germà si estigués ací, però jo no, jo no podria suportar una sensació de ridícul tan opressiva, no compartiria amb els camperols res del que ells viuen ara mateix, res del que és en aquest lloc una cosa viva... La lliçó continua. El mestre dicta frases i els seus pupils les escriuen inclinant el cos sobre els quaderns. Tenen davant seu un nou món i volen descobrir-lo a aquestes hores del vespre... El

mestre ha començat amb l'aritmètica. Escriu en la pissarra diverses sumes i restes i els deixebles les copien amb parsimònia. Un d'ells surt a l'estrada i resol la primera suma, tan sols s'ha equivocat en un dels números, el mestre el corregeix amb tendresa i li passa l'esborrador perquè hi faça els canvis oportuns. El jove camperol es mostra una mica avergonyit davant la mirada dels altres. Són persones poc acostumades a una cosa així, pertanyen més bé a la força bruta o les cavalcadures, alguna vegada s'han envanit davant de les noies, han sigut i són homenassos de no moltes paraules, de tant en tant algun cop de puny, alguna demostració d'homenia, un passat i un present basats en ser allò que són. Allò que són... Se senten taules de multiplicar, sumes, restes, el mestre es deté davant d'un dels mapes, els il·letrats escriuen als quaderns, al costat del mapa hi ha una finestra per on es filtren les darreres llums d'una tarda nuvolada, el mestre indica amb una vareta alguns punts del mapa i després n'escriu els noms a la pissarra, tot és incògnit, tota nova paraula és vista amb ulls oberts. Impossibile desfer el camí, impossible revivre els vint o trenta anys previs en els quals les paraules eren solament allò que sortia dels llavis. Tot ha canviat! Benvinguts al nou horitzó ple de llum! O potser aquest horitzó és una altra cosa, ¿com esbrinar-ho ara, tant d'hora?, una porta oberta a la penombra, l'inici d'un viatge que és en realitat el final del viatge, però ells no ho saben ara, silenci, no trenqueu la calma, ells no ho saben, no imaginin res, simplement escolten i escriuen, el seu mestre estimat vetla per ells i en guia els passos amb paciència. Vistos des de lluny ens semblaria fins i tot veure'ls caminar, no saben on van però caminen... Jo me n'he d'anar. Deixe aquest bar de poble i retorne al núvol o em deixe acompanyar per ell encara que s'hagen dissipat els seus contorns. S'obre una nit de somnis encara incerts, busca'ls! Cap a on vaig ara? Qui m'acompanya? El diamant, on és? El tens en la mà, mira'!! Serà un cop més el teu company de viatge. Tanca el puny amb força. No et preocupes pel dolor... Tanca els ulls... Cantaràs cançons amb ells, estaràs viu entre els jornalers i els segadors, diràs que l'amor és aquest cant ferit... Obre els ulls, mira endavant... Què em dius?

FI